

Wojciech Surmacz

Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Rosyjska agencja informacyjna TASS a wojna Rosji z Ukrainą. Esej z dezinformacją w tle

Russian News Agency TASS and Russia's War on Ukraine.
An essay with disinformation in the background

Abstract

The text is an essay on disinformation activities using the example of the functioning of the Russian Information Agency TASS during the Russian Federation's full-scale war in Ukraine. The publication discusses major events in the history of TASS, the essence of information warfare, and examples of information manipulation by the agency during the war in Ukraine. Methods of analysis and synthesis, literary criticism and literature review were used.

Keywords

disinformation, media, Russian News Agency TASS, Russia's war with Ukraine

Abstrakt

Tekst jest esejem dotyczącym działań dezinformacyjnych na przykładzie funkcjonowania Rosyjskiej Agencji Informacyjnej TASS w czasie pełnoskalowej wojny Federacji Rosyjskiej na Ukrainie. W publikacji omówiono ważniejsze wydarzenia z historii TASS, istotę wojny informacyjnej oraz przykłady manipulowania informacją przez agencję podczas wojny na Ukrainie. Posłużono się metodami analizy i syntezy, krytyki piśmiennictwa oraz przeglądu literatury.

Słowa kluczowe

dezinformacja, media, Rosyjska Agencja Informacyjna TASS, wojna Rosji z Ukrainą

Wstęp

W literaturze medioznawczej istnieją liczne publikacje dotyczące analizy medialnych reprezentacji wojny na Ukrainie, które dokonują rekonstrukcji treści w warstwie słownej i wizualnej. W dotychczasowych badaniach empirycznych podjęto analizę m.in. polskich i zagranicznych dzienników opinii, odwołując się do teorii średniego zasięgu, głównie teorii ramowania, teorii wartości informacji czy teorii *agenda-setting* (Przybysz-Stawska, 2022; Stępnia, 2023; Leśniczak, 2023; Oleinik, 2024). Odnotowuje się także prace analizujące percepcję przekazu dotyczącego informacji o konflikcie zbrojnym na Ukrainie (Yarchi, 2025). Należy jednakże zaznaczyć, że sposób percepcji przekazu w istotnej mierze zależy od respektowania podstawowych zasad dziennikarstwa jakościowego, szczególnie przestrzegania zasad prawdy i obiektywizmu (Hofman, Kępa-Figura, & Pataj, 2024). Ponieważ agencje prasowe traktowane są zasadniczo jako oficjalne i wiarygodne źródła informacji, stąd zrozumienie sposobu ich działania na bazie faktów staje się etyczną powinnością odpowiedzialnych za przekaz rzetelnej informacji (Selenić & Penezić, 2024; Molibog, 2021, s. 42–43). Wydaje się zatem, że w obliczu gwałtownie postępującego konfliktu zbrojnego na Ukrainie, który zapoczątkowała pełnoskalowa inwazja Rosji w lutym 2022 roku, kluczowe staje się zrozumienie roli agencji informacyjnych w kształtowaniu społecznego odbioru tych wydarzeń.

Szczególnie rosyjska agencja informacyjna TASS jako jedna z głównych instytucji medialnych w Rosji, wywiera znaczący wpływ na narracje dotyczące tego konfliktu. W kontekście propagandy i dezinformacji manipulowanie faktami przez TASS i tworzenie obrazu, w którym Rosja jest przedstawiana jako ofiara, a Ukraina jako agresor, często spotyka się z krytyką, co wpływa na opinię publiczną zarówno w kraju, jak i za granicą (Watanabe, 2017; Karlsen, 2016). Zagadnienie to w literaturze medioznawczej, jak do tej pory, jest wciąż w niedostateczny sposób eksplorowane (por. np. Stepanenko, 2022), co tym bardziej uzasadnia podjęcie kwestii z obszaru dezinformacji w kontekście pracy agencji TASS i pełnoskalowej wojny na Ukrainie.

TASS – wiodąca rosyjska agencja informacyjna zarządzana przez rząd Federacji Rosyjskiej

Początki TASS sięgają czasów Imperium Rosyjskiego – 1 września 1904 roku rozpoczęła działalność Petersburska Agencja Telegraficzna (Санкт-Петербургское телеграфное агентство – СПТА). W 1918 r. przekształciła się ona w Rosyjską Agencję Telegraficzną (Российское телеграфное агентство – РОСТА), a w 1925 roku przyjęła nazwę Telegraficznej Agencji Związku Radzieckiego (Телеграфное агентство Советского Союза – ТАСС). W okresie sowieckim TASS miała monopol na gromadzenie i rozpowszechnianie informacji zarówno wewnątrz, jak i na forum międzynarodowym, pełniąc tym samym funkcję centralnego agenta propagandy informacyjnej państwa sowieckiego. W 1992 roku – po rozpadzie ZSRR – agencja

została przekształcona w Telegraficzną Agencję Rosji-TASS (Информационное телеграфное агентство России (ИТАР-ТАСС), a we wrześniu 2014 roku powrócono do nazwy TASS („Russian Telegraph...”, n.d.; „ITAR-TASS...”, 2025, Oct. 2; Sterling, 2009; „TASS history”, n.d.; „Russia’s famous news...”, 2014, Sept. 1).

Obecnie TASS posiada rozległą sieć biur krajowych oraz biura zagraniczne. Według oficjalnych danych, widniejących na stronie internetowej agencji, codziennie publikuje ona około 3000 informacji w sześciu językach (rosyjskim, angielskim, chińskim, arabskim, hiszpańskim i francuskim). Jako agencja państwowa pełni rolę kanału komunikacji rządowej – jej treści są cytowane przez inne media i instytucje państwowe. W erze cyfrowej TASS rozbudowuje swoją obecność w internecie, również za pomocą mediów społecznościowych i serwisów informacyjnych.

W warunkach konfliktu zbrojnego, toczącego się wciąż między Federacją Rosyjską a Ukrainą, agencja będąca w pełni własnością rządu Federacji, podobnie jak wszystkie media państwowe, jest częścią infrastruktury komunikacyjnej i odgrywa kluczową rolę w budowaniu narracji, utrzymywaniu morale własnej społeczności i legitymizacji działań władz. Jej działania stały się obiektem krytyki ze strony mediów zachodnich – w marcu 2022 roku Reuters usunął treści TASS z platformy biznesowej Reuters Connect, uzasadniając decyzję tym, że publikacje TASS „nie są zgodne z zasadami zaufania do firmy Thomson Reuters” („Reuters removes TASS...”, 2022, March 23).

W obliczu wojny informacyjnej prowadzonej na kanwie wojny rosyjsko-ukraińskiej TASS stanowi ważny kanał komunikacji dla rosyjskich władz – zarówno w komunikowaniu oficjalnych stanowisk, jak i w dyseminacji przekazów mających wpływ na opinię publiczną w Rosji i za granicą. Można stwierdzić, że TASS kreuje, prowadzi narrację zgodną z metanarracją Kremla, publikując artykuły i wywiady, które przedstawiają konflikt jako „specjalną operację wojskową” (спецоперація), a nie jako zwykłą wojnę – zgodnie z oficjalnym językiem rosyjskiego rządu.

Choć TASS formalnie jest agencją informacyjną, jej związek z państwem rosyjskim i rola w systemie medialnym sprawiają, że może ona pełnić funkcję propagandową i jej przekazy należy traktować z uwzględnieniem krytycznej analizy. W obliczu

wojny informacyjnej prowadzonej na kanwie wojny rosyjsko-ukraińskiej TASS stanowi ważny kanał komunikacji dla rosyjskich władz – zarówno w komunikowaniu oficjalnych stanowisk, jak i w dyseminacji przekazów mających wpływ na opinię publiczną w Rosji i za granicą. Można stwierdzić, że TASS kreuje, prowadzi narrację zgodną z metanarracją Kremla, publikując artykuły i wywiady, które przedstawiają konflikt jako „specjalną operację wojskową” (спецоперація), a nie jako zwykłą wojnę – zgodnie z oficjalnym językiem rosyjskiego rządu. TASS cytuje bowiem urzędników rosyjskich i działania ministerstw jako główne źródło informacji.

Wojna informacyjna

Wojna informacyjna traktowana jest współcześnie jako narzędzie polityki i jako jeden z typów wojny, oprócz gospodarczej czy technologicznej (Daniluk, 2019, s. 150). Do istotnych przejawów wojny informacyjnej należy zaliczyć propagandę, wojnę psychologiczną, wojnę radiową (w eterze), informację międzynarodową (tamże, s. 151). Tania Darmohraj (2022) wskazuje kilka kluczowych celów, dla których Rosja rozpowszechnia fałszywe informacje na terenie Ukrainy. Do nich należą: chęć wpływania na bieg wydarzeń politycznych, uzasadnienie aneksji części terytorium Ukrainy oraz przestępczych działań Rosji (2022, 39). Wojna informacyjna ma na celu destabilizację, fałszowanie i zniekształcanie informacji oraz obniżenie morale przeciwnika w celu uzyskania nad nim przewagi (s. 40). Zdaniem Marceliny Pietras (2021) walka informacyjna jest charakterystycznym przypadkiem procesu sterowania społecznego:

Celem takich działań jest niszczenie oponenta za pomocą informacji. Trzema głównymi obszarami walki informacyjnej są: cyberprzestrzeń, infosfera, czyli obszar szerszy od cyberprzestrzeni obejmujący systemy informacyjne, które nie wchodzą w skład sieci, oraz noosfera – obszar mentalności nie tylko pojedynczego człowieka, lecz także narodów i grup społecznych, i to właśnie noosfera społeczeństwa jest celem walki informacyjnej (s. 24).

Dywersja ideologiczna jest długofalowym procesem „zatrutowania” wrogiego społeczeństwa przyczyniającego się do dezintegracji opinii publicznej, celem kontrolowania większości poprzez dobrze zdyscyplinowaną, zorganizowaną, a także zdeteterminowaną mniejszość (tamże, s. 25). W literaturze medioznawczej eksponuje się, że procesy dezinformacji wyrażające się w dywulgacji *fake newsów* dotyczą trzech stosowanych technik: faktoidów, zafałszowań i pominięć (Baron & Ish-Shalom, 2024; Leśniczak, 2020, s. 62–63; Gili & Maddalena, 2018). Faktoidy stanowią symulacje wydarzeń. Zafałszowania oznaczają jakościowe lub ilościowe zmiany danych rzeczywistości. Technika ta oznacza celowe ukrywanie lub eksponowanie niektórych zwrotów, umieszczanie wiadomości w określonym kontekście, w intencjonalnie zastosowanych ramach interpretacyjnych (*frames*), pominięcia są zaś celowym

wykluczeniem bądź umiejscowieniem na drugim planie istotnych informacji dla zrozumienia określonego faktu, zjawiska bądź problemu (tamże). Chodzi tu o działania ukierunkowane na sferę psychologiczną człowieka. Nie sposób pominąć kwestii cyberprzestrzeni jako coraz istotniejszej płaszczyzny informacyjnego oddziaływania, które przybiera formę nie tylko oddziaływania na mentalność przeciwnika, ale także jest fizycznym atakiem w sieci i poza nią (Pietras, 2021, s. 27–28).

Wojna informacyjna może być rozpatrywana w podwójnej perspektywie: jurydycznej i deontologicznej. Zagrożenie funkcjonowania systemu dostępu do informacji publicznej w obliczu współczesnego charakteru zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, w związku z coraz powszechniejszym wykorzystywaniem nowych technologii i narzędzi teleinformatycznych służących do przetwarzania i wymiany informacji przez administrację publiczną, jest przykładem spojrzenia na implikacje wojny informacyjnej na płaszczyźnie prawa (Swoboda, 2021, s. 162). Perspektywa deontologiczna wskazuje z kolei na nierespektowanie przez prowadzących wojnę informacyjną podstawowych zasad etycznych oraz wspieranie działań o charakterze jednoznacznie negatywnym. W eksplorowaną przestrzeń wpisują się m.in. takie kwestie jak: brak odpowiedzialności za słowo w przestrzeni narracji politycznej; kreowanie i dywulgacja propagandy wytwarzającej fałszywy obraz przyczyn oraz przebiegu współczesnych zjawisk politycznych, relacji gospodarczo-finansowych, konfliktów i wojen; manipulowanie wiedzą o rzeczywistości kryjącej się pod słowami „dobro” i „zło”, które mają kluczowe znaczenie w pojmowaniu, definiowaniu i realizowaniu bezpieczeństwa; promowanie złudzenia obiektywności w postrzeganiu wojny w przekazach medialnych; ukształtowanie iluzorycznego przekonania, że wojna nie jest złem, ale może być elementem rozrywki lub źródłem zabawy; indoktrynowanie społeczeństwa wojenną propagandą i izolowanie go od rzeczywistych motywów decyzji politycznych swych przywódców (Sabak, 2017, s. 88–94; Moravčíková, 2020; Szostek, 2020).

TASS a wojna w Ukrainie

Nie sposób w tekście ograniczonym ramami wydawniczymi dokonać gruntownej analizy głównych przekazów TASS, ograniczymy się zatem do wskazania kilku przykładów manipulacji i dezinformacji, zastosowanych przez agencję w okresie od 24 lutego do 24 marca 2022 roku, dla zilustrowania tego, co stanowi główny problem badawczy, jakim jest zakłamywany obraz wojny w Ukrainie w depeszach TASS. Dokonana zostanie egemplifikacja dezinformacji na podstawie analizy badań komparatystycznych najważniejszych ram interpretacyjnych stosowanych przez rosyjską agencję TASS oraz Narodową Agencję Ukraińską Ukrinform (Українське національне інформаційне агентство – Укрінформ) (Moses, Wilson & Umar, 2023). Autor korzysta z teoretycznych podstaw metody ramowania tekstów (Semetko & Valkenburg, 2000; Van Dijk, 2023) oraz pomocniczo z teorii ekonomii politycznej komunikowania

(Gołuchowski & Zdanowicz-Cyganiak, 2025) w celu zrozumienia różnic w doniesieniach wymienionych agencji.

Autor w niniejszym eseju korzysta z wyników badania przeprowadzonego przez Fredricka Wilsona, Judy Melea Mosesa i Bitrusa Ndawalni Umara (2023). Zastosowali oni ilościową analizę treści, wykorzystując starannie zaprojektowany arkusz kodowania, aby zebrać dane na temat medialnego ujęcia wojny rosyjsko-ukraińskiej przez TASS i Ukrinform w pierwszym miesiącu rosyjskiej inwazji. Przedmiotem analizy były wiadomości bezpośrednie. Dane do badania zebrano za pomocą wyszukiwarki Google oraz archiwów stron internetowych TASS i Ukrinform poprzez wskazanie słów kluczowych. Źródła raportów zostały zapisane w formacie PDF w dwóch folderach: „TASS data folder” i „Ukrinform data folder”. Medioznawcy wyróżnili łącznie 37 ram (Moses, Wilson & Umar, 2023, s. 60–61), spośród których zostały wyszczególnione te, w których różnice odsetka procentowego jednostek analizy przyporządkowanych do danej ramy były największe i w których znaczących różnic nie odnotowuje się. Do ram, w których odnotowane różnice są największe, należały następujące: „ataki na ludność cywilną/obszary mieszkalne i ramy dotyczące ofiar” (*attacks on civilians/residential areas and casualties frames*) – w przypadku TASS – 2,5%, Ukrinform – 24,9% jednostek analizy; „ramy zorientowane na negocjacje/rozmowy” (*negotiations/talks oriented frames*) – TASS – 2,4%, Ukrinform – 10,3% jednostek analizy; „ramy zorientowane na solidarność” (*solidarity oriented frames*) – TASS – 1,3%, Ukrinform – 6,5%. Sumarycznie wymienione trzy ramy w rosyjskiej agencji stanowiły łącznie 6,2% próby badawczej, a w przypadku Ukrinform łącznie 41,7% próby badawczej (tamże, s. 63).

Pokazane dane wyrażają odmienne cele dwóch agencji prasowych. Rosyjska TASS chce wyeksponować okrucieństwa popełnione przez rząd ukraiński, pragnienie obopólnego porozumienia w celu zakończenia wojny, jak również zidentyfikować wrogów i przyjaciół rządu rosyjskiego. Z kolei strategia ukraińskiej Ukrinform implikuje przedstawienie na pierwszym planie okrucieństw popełnionych przez rząd rosyjski, ostrzeżenie skierowane pod adresem rosyjskiego rządu o możliwościach ukraińskiej armii, pokazanie władzom rosyjskiemu, że Ukraina wygrywa wojnę (tamże, s. 64). Obydwie analizowane agencje nie były zainteresowane eksponowaniem takich ram jak: „zawieszenie broni” (*ceasefire frames*), „uzasadnienie inwazji” (*justification of the invasion*), „porządkowanie zwłok” (*disposition of corpses*), „ramy zorientowane na azyl” (*asylum oriented frames*). Zatem w tym przypadku można mówić o braku różnic w serwisach obu agencji (tamże, s. 64). Wydaje się, że kwestie, w których ma miejsce zgodność, wynikają z oczywistych, podzielanych przez rosyjską i ukraińską opinię publiczną i ich liderów, politycznych faktów, w których nie ma specjalnie miejsca na debatę. Są po prostu istotniejsze kwestie w agendzie informacyjnej, które wypierają na odległe miejsca te, co do których nie ma potrzeby

debaty. Uzasadniają to wieloletnie już prace badawcze w obszarze teorii *agenda-setting* (Boydston, 2022; Nowak-Teter, 2019; Guzek, 2019).

Przejdźmy zatem do pokazania przykładów dezinformacji stosowanych przez agencję TASS. Podczas gdy światowe agencje w informacjach na temat zwycięstwa Igi Świątek w turnieju Rolanda Garrosa (Grohmann, 2022; AFP, 2022) zwróciły szczególną uwagę na jej emocjonalne wystąpienie tenisistki, wyrażającej wsparcie dla walczącej Ukrainy, w depeszy TASS o sukcesie Polki z 4 czerwca z godz. 17:23 nie było na ten temat żadnej wzmianki. Agencja TASS opublikowała też takie ujęcie Igi całującej puchar, że na fotografii nie było widać wstążeczki w barwach ukraińskich, którą tenisistka nosi od momentu wybuchu wojny na Ukrainie (TASS, 2022a). Przemilczenie przez TASS nagrodzonej przez paryską publiczność gromkimi braunami przemowy wspierającej walczącą z Rosją Ukrainę z pewnością nie jest błędem w sztuce dziennikarskiej, ale działaniem zamierzonym. Paradoksalnie zgadza się ono ze słowami dyrektora TASS, Siergieja Michajłowa, który w telewizyjnym raporcie wyemitowanym w Programie 1 rosyjskiej telewizji z okazji jego 50. urodzin, chwając się pracą agencji, stwierdził, że „jeśli o jakimś wydarzeniu nie napisał TASS, to znaczy, że go nie było”. Z kolei 9 marca 2022 roku o godz. 7:01, rosyjska agencja umieściła na swojej stronie internetowej informację, według której „rosyjskie Ministerstwo Obrony opublikowało oryginał rozkazu dotyczącego przygotowania przez Kijów ataku na Donbas” (TASS, 2022b). Okazało się, że był to *fake news* rosyjskiego ministerstwa obrony, a TASS pomógł go rozpowszechnić. Jak sprawdzono m.in. na portalu polskiego Stowarzyszenia Demagog, powołując się na informacje ukraińskiego serwisu *fact-checkingowego* StopFake, działającego od czasu rosyjskiej aneksji Krymu i wojny w Donbasie, opublikowany przez rosyjski resort obrony i TASS, rzekomo oryginalny i tajny rozkaz dowódcy Gwardii Narodowej Ukrainy, generała pułkownika Mykoły Balana, z 22 stycznia 2022 roku, mający być dowodem na przygotowywanie przez siły ukraińskie ataku na Donbas, nie był ani tajny, ani nie dotyczył Donbasu. Był to w rzeczywistości standardowy rozkaz dotyczący regularnych wspólnych obozów szkoleniowych AFU (Sił Zbrojnych Ukrainy) i rezerwistów we wsi Starzyska (Старичі) w obwodzie lwowskim. Przedstawiciele Gwardii Narodowej Ukrainy, z którymi skontaktował się StopFake, zwrócili także uwagę na fakt, że w dokumencie nie wymieniono żadnych celów rzekomej ukraińskiej ofensywy na Donbas, tymczasem plany ofensywy standardowo zawierają wyraźne określenie celów działań i środków, które zostaną wykorzystane do ich osiągnięcia (Demagog, 2022).

W relacji z 12 marca 2022 roku, z godz. 17:37, TASS dopuścił się manipulacji, relacjonując konferencję prasową Wołodymyra Zełenskiego. *Zełenski przyznał, że Ukraina będzie musiała zapłacić za pomoc Zachodu* – zatytułował swoją informację z tego zdarzenia TASS, sugerując, że według prezydenta, Zachód będzie chciał od Ukrainy zwrotu kosztów wszelkiej udzielonej dotąd pomocy (TASS, 2022c). Tymczasem, jak

można przeczytać w *fact-checku* ukraińskiego serwisu StopFake, była to manipulacja. ponieważ prezydent Zełenski, odpowiadając na pytanie dziennikarza „Wall Street Journal” o koszty likwidacji wojennych zniszczeń na Ukrainie, podkreślił, że owszem, trzeba będzie zapłacić, ale za część broni, którą Ukraina otrzymuje w ramach pomocy od krajów zachodnich (Post Stopfake, 2025). Podobnie było z informacją opublikowaną przez TASS 6 maja 2022 roku o 12:20, powołującą się na słowa Dmitrija Pieskowa, rzecznika prezydenta Federacji Rosyjskiej, według którego „istnieje zagrożenie integralności Ukrainy ze strony Polski” (TASS, 2022d). To kolejny rosyjski *fake news* (zweryfikowany m.in. przez unijny serwis *fact-checkingowy* EUvsDisinfo) na temat rzekomych planów aneksji zachodniej Ukrainy przez Polskę, którego nagłaśnianie, szczególnie intensywne w mediach społecznościowych, ma na celu skłócenie Polaków z Ukraińcami (EUvsDisinfo, 2022).

Na koniec warto podkreślić, że operacja dezinformacyjna przeciwko Ukrainie nabrała tempa po aneksji Krymu, a TASS także publikował wtedy *fake newsy* mające osłabić i skompromitować Ukrainę. Na przykład 5 grudnia 2015 roku o 10:24 TASS zamieścił na swojej stronie informację, z której tytułu wynikało, że międzynarodowe organizacje nie uznają niepodległości Ukrainy, tymczasem nawet z treści tekstu można się było dowiedzieć, że te rzekomo nieuznające niepodległości organizacje to Transparency International zwracająca uwagę na wysokie ryzyko korupcji na Ukrainie (TASS, 2015).

Fake newsów na stronach TASS jest oczywiście znacznie więcej. Dotyczą wszystkich najważniejszych narracji rosyjskiej dezinformacji: rzekomych amerykańskich laboratoriów broni biologicznej na Ukrainie, denazyfikacji Ukrainy rządzonej przez nazistów, rzekomego bestialstwa ukraińskich żołnierzy wobec cywilów czy wystąpienia światowego głodu z powodu zastosowania zachodnich sankcji.

Fake newsów na stronach TASS jest oczywiście znacznie więcej. Dotyczą wszystkich najważniejszych narracji rosyjskiej dezinformacji: rzekomych amerykańskich laboratoriów broni biologicznej na Ukrainie, denazyfikacji Ukrainy rządzonej przez nazistów, rzekomego bestialstwa ukraińskich żołnierzy wobec cywilów czy wystąpienia światowego głodu z powodu zastosowania zachodnich sankcji. Wiele z nich zostało zweryfikowanych przez setki międzynarodowych instytucji powołanych do walki z dezinformacją. Co ciekawe, TASS aktywnie walczy z tym, co sama nazywa

„fake news”, uruchamiając Global Fact-Checking Network (CFGN) jako międzynarodową platformę mającą rzekomo przeciwdziałać dezinformacji (TASS, 2025). Jak jednak nietrudno się domyśleć, w rzeczywistości inicjatywa ta jest kolejnym narzędziem wykorzystywanym do legitymizacji rosyjskich narracji, tym razem poprzez stworzenie pozoru obiektywnej weryfikacji faktów.

Raport Centrum Doskonałości StratCom NATO (COE), przygotowany przez Elinę Lange-Ionatamišvili, która przeanalizowała informacje z otwartych źródeł i wykorzystwała opinie ekspertów z dyskusji przeprowadzonych 8 maja i 17 czerwca 2014 roku, prowadzi do następujących wniosków: Rosja jest gotowa do prowadzenia nowej formy wojny na Ukrainie, w której kampania informacyjna odgrywała kluczową rolę; narracja Rosji w dużej mierze opiera się na pamięci historycznej przyjmowanej przez społeczeństwo rosyjskie (Wielkie Imperium Rosyjskie, II wojna światowa i nazistowskie okrucieństwa, a także potęga i upadek ZSRR); kryzys na Ukrainie jest wynikiem długoterminowej strategii Rosji; oszustwo jako taktyka stosowana przez Rosję celem odwracania uwagi; analiza odbiorców ma kluczowe znaczenie dla sukcesu operacyjnego (Rosja udowodniła, że zrozumienie odbiorców i tego, co ich motywuje, ma kluczowe znaczenie dla trwałego sukcesu operacyjnego) (Lange-Ionatamišvili, 2015, s. 4–5).

Inną, nie mniej istotną kwestię w różnicach relacjonowania wojny na Ukrainie między agencjami TASS i Ukrinform, stanowią kwestie o charakterze mediolingwistycznym. Chodzi tu, jak zauważa Bogusław Skowronek (2013), o zrozumienie założeń mediolingwistyki, którą definiuje

fundamentalna współzależność i współoddziaływanie poszczególnych mediów (technologii medialnych) na język i zasady porozumiewania się. Język funkcjonujący „w mediach” nigdy nie jest „neutralny”, zawsze jest zmieniony (formalnie i/lub treściowo). Znaki języka poprzez motywowanie określoną technologią są zawsze w efekcie „medialnie nacechowane” (s. 97).

Dobłą tego egzemplifikacją jest stosowanie przez TASS terminu „specjalna operacja wojskowa” (*special military operation*). Określenie to jest wykorzystywane w celu legitymizowania przez rosyjskich propagandystów zbrojnej napaści na suwerenne państwo (Starodubov, 2024).

Zakończenie

Na prace agencji prasowej należy spoglądać w szeroko rozumianej perspektywie *media bias*, w której stronniczość obejmuje nie tylko media opinii, ale również formalnie bezstronne agencje prasowe. Coraz częściej stają się one narzędziem propagandy politycznej i katalizatorem prowadzonej wojny informacyjnej. Marginalizowanie przez agencję TASS trzech istotnych kategorii wpisujących się w *human interest framing*, tj. ramy ataków na ludność cywilną, na obszary mieszkalne i straty

materialne, ramy zorientowane na negocjacje/rozmowy oraz ramy zorientowane na solidarność, można uzasadnić celowym, intencjonalnym pominięciem skutków wojny w życiu zwykłego obywatela Ukrainy. Należy to odczytywać jako tworzenie przez rosyjską agencję informacyjną alternatywnej rzeczywistości medialnej, która nie istnieje realnie, ale która ma zaistnieć w umysłach społeczeństw i ich liderów politycznych zainteresowanych przebiegiem i konsekwencjami wojny na Ukrainie. Michael Fleischer (2005), spoglądając na media w perspektywie konstruktywizmu, zauważa, że

komunikacja nie jest ukierunkowana na przekazywanie informacji (jako że komunikacja bazuje na znaczeniach, a te nie są zjawiskami informacyjnymi) lub (jakkolwiek rozumianych) „treści”, lecz na odbywające się za pośrednictwem komunikatów dopasowanie, przystosowanie, sprawdzanie i negocjowanie intersubiektywnych konstruktów z uwagi na ich zgodność, pokrywanie się z innymi kolektywnymi konstruktami i ich elementami oraz z obrazami świata (s. 10).

Działania propagandowe agencji TASS kreują nowy sposób postrzegania rzeczywistości wojny. Sytuują wydarzenia polityczne w ramach, decydują o stopniu ich nasycenia, pomijaniu jednych wydarzeń, eksponowaniu innych. Nawet jeśli przyjąć, że media nie determinują jednoznacznie sposobu odczytywania przez odbiorcę rzeczywistości, niemniej wpływają na obecność bądź nieobecność kwestii w agendzie medialnej, jak również przyczyniają się do zmiany „kadowania” wydarzenia poprzez *reframing* (Boyd-Barrett, 2007). Marek Czyżewski (2010), dokonując interpretacji dzieł Lakoffa, zauważa, że ramy są mentalnymi strukturami, które kształtują nasz sposób patrzenia na świat, wpływają na sposób użycia i rozumienia języka i decydują o akceptacji przez człowieka informacji:

Lakoff stwierdza, że „w życiu politycznym nasze ramy kształtują nasze polityki społeczne oraz instytucje, które formujemy, by prowadzić owe polityki. [...] Przeramowanie jest zmianą społeczną”. W ślad za *cognitive science* Lakoff uznaje, że ramy są „strukturami w naszych mózgach, do których nie mamy świadomego dostępu, lecz które możemy poznać po ich oddziaływaniu”. Kluczowe znaczenie ma okoliczność, iż ramy (mentalne schematy) sterują użyciem i rozumieniem języka. Lakoff dyskutuje z „mitami oświecenia”, m.in. z błędnym (i jego zdaniem powszechnym wśród demokratów) przekonaniem, że „prawda nas wyzwoli”, bo ludzie są istotami racjonalnymi, których wystarczy poinformować o faktach, by wyciągnęli z nich właściwe wnioski. Akceptacja prawdy jest bowiem możliwa tylko wtedy, gdy prawda pasuje do ramy (schematu mentalnego) (s. XLIII).

Nie do pominięcia jest również kwestia interpretacji postulatu neutralności dziennikarskiej i rodzące się pytanie, czy ma ona być postrzegana tylko i wyłącznie

jako relacjonowanie faktów? Chodzi bez wątpienia o coś więcej niż tylko zwykłe zrelacjonowanie faktów, tj. o uwzględnienie prawa obywatela do rzetelnej i obiektywnej informacji, o pojmowanie pracy w mediach jako służby społeczeństwu, nawet w sytuacji wojny. W literaturze medioznawczej powinno się te trafnie definiują koncepcje dziennikarstwa jakościowego czy też dziennikarstwa poważnego (Hofman, 2012, 2018). W perspektywie odbiorcy nagłym postulatem jest edukacja medialna ze szczególnym zwróceniem uwagi na narzędzia dezinformacji i propagandy, w tym na kwestię właściwej edukacji medialnej w obliczu *fake newsów* (Ogonowska, 2022).

Na dalszych etapach komparatystycznych badań nad agendą agencji prasowych warto również odwołać się do Arystotelesowskiej koncepcji toposu. Użyteczna może okazać się wiedza na temat proporcji toposów naturalnych, czyli schematów argumentacyjnych, odpowiadających podzielanej świadomości lub nieświadomości struktury społecznej, jako głęboko zakorzenionych we wspólnej naturze człowieka, oraz toposów kulturowych, czyli sposobów, w jakich przestrzenie antropologiczne realizują się historycznie w danej kulturze i jak ją kształtują (Lichański, 2017, s. 36; Leśniczak, 2022b, s. 46). Toposy służą bowiem pełniejszej interpretacji zmediatyzowanej rzeczywistości i w badaniach medioznawczych traktowane są jako komplementarne narzędzie wobec teorii *framingu* (Stępiak, 2024; Leśniczak, 2022a).

Konkludując, należy stwierdzić, że zagadnienia dezinformacji na przykładzie zaprezentowanej działalności agencji TASS w czasie wojny na Ukrainie, domagają się szerokiego spojrzenia na rzeczywistość zmediatyzowaną, które uwzględni teorie średniego zasięgu, istotę dezinformacji oraz procesy manipulacji i propagandy.

Bibliografia

- AFP (2022). Stay strong Ukraine: French Open champion Swiatek in emotional peace plea. <https://www.france24.com/en/live-news/20220604-stay-strong-ukraine-french-open-champion-swiatek-in-emotional-peace-plea>
- Baron, I.Z., & Ish-Shalom, P. (2024). Exploring the threat of fake news: facts, opinions, and judgement. *Political Research Quarterly*, 77(2), 620–632. <https://doi.org/10.1177/10659129241234839>
- Boyd-Barrett, O. (2007). Alternative reframing of mainstream media frames. In D.K. Thussu (Ed.). *Media on the move: Global flow and contra-flow* (pp. 178–194). London– NewYork: Routledge.
- Boydston, A.E. (2022). *Making the news: Politics, the media & agenda setting*. Chicago: University of Chicago Press.
- Czyżewski, M. (2010). *Analiza ramowa, czyli „co tu się dzieje?”*. W E. Goffman, *Analiza ramowa. Esej z organizacji doświadczenia* (s. VII–XLVII). Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Daniluk, P. (2019). Wojna informacyjna–złożona przeszłość i niepewna przyszłość. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 13(2), 149–168. <https://doi.org/10.34862/rbm.2019.2.9>
- Darmohrai, T. (2022). Nowoczesna wojna informacyjna: metody i środki przeciwdziałania. *Media i Społeczeństwo*, 2(17), 39–43. <https://doi.org/10.5604/013001.0016.3044>
- Demagog (2022). StopFake: Fałsz – Tajny rozkaz dowódcy Gwardii Narodowej Ukrainy przewidywał atak na Donbas w marcu 2022 roku. https://demagog.org.pl/fake_news/stopfake-falsz-tajny-rozkaz-dowodcy-gwardii-narodowej-ukrainy-przewidywal-atak-na-donbas-w-marcu-2022-roku/

- EUvsDisinfo (2022). DISINFO: Poland threatens the territorial integrity of Ukraine. <https://euvsdisinfo.eu/report/poland-threatens-the-territorial-integrity-of-ukraine/>
- Fleischer, M. (2005). Media w perspektywie konstrukttywizmu. *Kultura i Komunikacja*, 1–2, 10–33.
- Gili, G., & Maddalena, G. (2018). Post-verità e fake news: radici, significati attuali, inattesi protagonisti e probabili vittime. *Media Education – Studi, ricerche, buone pratiche*, 9(1), 1–16.
- Gołuchowski, J., & Zdanowicz-Cyganiak, K.E. (red.). (2025). *Media w ekonomii – ekonomia w mediach*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Grohmann, K. (2022). French Open champion Swiatek urges Ukraine to ‘stay strong’. <https://www.reuters.com/lifestyle/sports/french-open-champion-swiatek-urges-ukraine-stay-strong-2022-06-04/>
- Guzek, D. (2019). Religious motifs within reporting of the 7/7 London bombings in the United Kingdom, the United States, and Poland: A transnational agenda-setting network study. *Journalism*, 20(10), 1323–1342. <https://doi.org/10.1177/1464884919830181>
- Hofman, I. (2012). Dziennikarstwo poważne – wartość w mediach na przykładzie Polski. *Communication Today*, 2, 95–102.
- Hofman, I. (2018). *Media w warunkach kryzysu demokracji liberalnej*. W K. Wojtaszczyk, P. Stawarz, J. Wiśniewska-Grzelak (red.). *Zmierzch demokracji liberalnej?* (s. 253–270). Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.
- Hofman, I., KępaFigura, D., & Pataj, M. (2024). *Dziennikarstwo jakościowe*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- ITAR-TASS. Russian news agency (2025, Oct. 2). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/ITAR-TASS>
- Karlsen, G.H. (2016). Tools of Russian influence: information and propaganda. In J.H. Matlary & T. Heier (Eds.), *Ukraine and beyond: Russia’s strategic security challenge to Europe* (pp. 181–208). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-32530-9_9
- Lange-Ionatamišvili, E. (2015). *Analysis of Russia’s information campaign against Ukraine. Examining non-military aspects of the crisis in Ukraine from a strategic communications perspectives*. NATO StratCom Centre of Excellence.
- Leśniczak, R. (2020). Etyczne aspekty mediatyzacji życia religijnego – uwagi do dyskusji. *Mediatization Studies*, 4, 57–70. <https://doi.org/10.17951/ms.2020.4.57-70>
- Leśniczak, R. (2022a). News coverage of Christian churches and other religious bodies dealing with the Covid-19 pandemic: An analysis of newspapers in German and English. *Church, Communication and Culture*, 7(1), 175–195. <https://doi.org/10.1080/23753234.2022.2030242>
- Leśniczak, R. (2022b). Zastosowanie arystotelesowskiej koncepcji toposu w badaniach wizerunku medialnego liderów politycznych i religijnych – przyczynek do dyskusji. *Folia Toruniensia*, 22(1), 43–66. <https://doi.org/10.12775/FT.2022.003>
- Leśniczak, R. (2023). Inwazja Rosji na Ukrainę w polskich dziennikach opinii *Rzeczpospolita* i *Gazeta Wyborcza*. *Zeszyty Prasoznawcze*, 4(256), 43–64. <https://doi.org/10.4467/22996362PZ.23.038.18672>
- Lichański, J. (2017). Identyfikacja w dawnej i współczesnej retoryce: studium przypadku na wybranych przykładach. *Forum Artis Rhetoricae*, 2, 31–38.
- Molibog, J. (2021). Polska Agencja Prasowa jako źródło informacji dziennikarskiej. W E. Czarny-Drożdziejko (red.), *Funkcjonowanie agencji prasowych: wybrane zagadnienia*, (s. 41–74). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. <https://doi.org/10.15633/9788363241131.03>
- Moravčíková, E. (2020). Media manipulation and propaganda in the post-truth era. *Media Literacy and Academic Research*, 3(2), 23–37.
- Moses, J.M., Wilson, F., & Umar, B.N. (2023). Media framing of the Russia–Ukraine war by TASS and Ukrinform during the first month of the invasion. *Current Trends of Mass Communications*, 2(1), 56–66.

- Nowak-Teter, E. (2019). Agenda-setting i reverse agenda-setting w środowisku nowych mediów. Podstawy teoretyczne i wyniki badań empirycznych (2013–2017). *Zeszyty Prasoznawcze*, 4(240), 95–112. <https://doi.org/10.4467/22996362PZ.19.046.11050>
- Ogonowska, A. (2022). Od intrygi i spisku do zagrożeń hybrydowych. Nowe kompetencje i edukacja medialna w cyberkulturze 3.0. *Studia de Cultura*, 14(1), 7–22. <https://doi.org/10.24917/20837275.14.1.1>
- Oleinik, A. (2024). War propaganda effectiveness: a comparative content-analysis of media coverage of the two first months of Russia's invasion of Ukraine. *Atlantic Journal of Communication*, 32(4), 526–544. <https://doi.org/10.1080/15456870.2023.2187801>
- Pietras, M. (2021). Wojna informacyjna jako współczesne narzędzie działań nieregularnych. *Cybersecurity and Law*, 6(2), 21–41. <https://doi.org/10.35467/cal/146454>
- Post Stopfake (2025). Fake: Military Aid to Ukraine Financed the Studies of Elites's Children at Ivy League Universities – WSJ. <https://www.stopfake.org/en/fake-military-aid-to-ukraine-financed-the-studies-of-elites-s-children-at-ivy-league-universities-wsj/>
- Przybysz-Stawska, M. (2022). Problematyka wojny w Ukrainie na łamach czasopism opiniotwórczych w Polsce. Przypadek „Polityki” (luty–sierpień 2022 r.). *Studia Medioznawcze*, 23(4), 1322–1341. <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.sm.2022.4.719>
- Reuters (2022, March 23). Reuters removes TASS Russian news agency from its content market place. <https://www.reuters.com/business/media-telecom/reuters-removes-tass-russian-news-agency-its-content-marketplace-2022-03-23/>
- Russian Telegraph Agency was founded (n.d.). <https://www.prilib.ru/en/history/619521>
- Russia's famous news agency returns to its former name TASS (2014, Sept. 1). <https://tass.com/russia/747574>
- Sabak, Z. (2017). Odpowiedzialność w polityce bezpieczeństwa. Etyka wojny informacyjnej? *Przyszłość. Świat-Europa-Polska*, 2(38), 87–102.
- Selenić, U., & Penezić, S. (2024). Challenges of managing news agencies in the 21st century: Transformation examples of the most influential. *International Review*, 10(3/4), 230–238. <http://doi.org/10.5937/intrev2404229S>
- Semetko, H.A., & Valkenburg, P.M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, 50(2), 93–109.
- Skowronek, B. (2013). *Mediolingwistyka: wprowadzenie*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Starodubov, E. (2024). *Diachronic analysis of linguistic propaganda techniques in reports on the "special military operation in Ukraine" category on tass.com (Doctoral dissertation)*. Vytautas Magnus University.
- Stepanenko, K. (2022). Speaking Anti-Ukrainian in English: An Analysis of Russian Narratives about Ukraine Forwarded by TASS's English-language Online News-reporting. *The George Washington Undergraduate Review*, 5, 68–87. [https://doi.org/10.4079/2578-9201.1\(2022\).03](https://doi.org/10.4079/2578-9201.1(2022).03)
- Sterling, C.H. (2009). TASS and Russian News Agencies. In Ch. H. Sterling (Ed.), *Encyclopedia of Journalism* (pp. 1374–1377). Thousand Oaks, Calif.: SAGE Reference. <https://doi.org/10.4135/9781412972048.n377>
- Stępniać, K. (2024). Motyw drogi w reklamie religijnej. Zarys problematyki. *Roczniki Nauk Społecznych*, 52(3), 85–110. <https://doi.org/10.18290/rns2024.0036>
- Stępniać, K. (2023). Obraz agresji Rosji na Ukrainę na pierwszych stronach „Rzeczpospolitej” i „Gazety Wyborczej” – analiza ramowania fotografii wojennych. *Studia Medioznawcze*, 24(4), 74–91. <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.sm.2023.4.771>
- Swoboda, P. (2021). *Funkcjonowanie systemu dostępu do informacji publicznej w Polsce w kontekście współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa*. W W. Fehler (red.). *Informacyjny wymiar bezpieczeństwa państw i jednostek* (s. 161–189). Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo Humanistyczny w Siedlcach.

- Szostek, J. (2020). What happens to public diplomacy during information war? Critical reflections on the conceptual framing of international communication. *International Journal of Communication*, 14, 2728–2748.
- TASS (2015). Медведчук: международные институты не признают независимость Украины. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2501977>
- TASS (2022a). Первая ракетка мира Ига Свёнтек во второй раз стала победительницей Roland Garros. <https://tass.ru/sport/14823775>
- TASS (2022b). МО РФ опубликовало оригинал секретного приказа о подготовке Киевом наступления на Донбасс. <https://tass.ru/armiya-i-opk/14006523>
- TASS (2022c). Зеленский признал, что Украине придется расплачиваться за помощь Запада. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/14052373>
- TASS (2022d). Песков указал на возможную угрозу для целостности Украины со стороны Польши. <https://tass.ru/politika/14563281>
- TASS (2025). TASS actively fights fake news – news agency’s management. <https://tass.com/society/1944479>
- TASS history (n.d.). <https://tass.com/history>
- Van Dijk, T.A. (2023). Analyzing frame analysis: A critical review of framing studies in social movement research. *Discourse Studies*, 25(2), 153–178. <https://doi.org/10.1177/14614456231155080>
- Watanabe, K. (2017). Measuring news bias: Russia’s official news agency ITAR-TASS’ coverage of the Ukraine crisis. *European Journal of Communication*, 32(3), 224–241. <https://doi.org/10.1177/0267323117695735>
- Yarchi, M. (2025). The image war as a significant fighting arena—evidence from the Ukrainian battle over perceptions during the 2022 Russian invasion. *Studies in Conflict & Terrorism*, 48(2), 205–217. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2022.2066525>

Biogram

Wojciech Surmacz – asystent w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Prowadzone zajęcia to: Dziennikarstwo agencyjne oraz Analiza normatywnych dokumentów medialnych – kodeksy etyczne. Kontakt: w.surmacz@uksw.edu.pl